

Fakamā'opo'opo:

Tu'utu'uni fakalao ke ma'u faka'ilonga fakaako 'a e pēseti 'e 80 'o e kau faiakó mo e ni'ihī kuo fakafatongia'i (responsible) 'i he ngaahi ako'anga tokamu'á mo e ngaahi ako'anga tokamu'a 'oku tu'u 'i ha falemahakí

Tu'utu'uni fakalao ke ma'u faka'ilonga fakafaiako 'a e pēseti 'e 80 'o e kau faiakó

Ko e Palani Ngāue ki he Ako Tokamu'á (Early Learning Actiion Plan)

'I he Palani Ngāue, 'oku fokotu'u ai 'e he Pule'angá ha taumu'a ke tu'utu'unia fakalao (regulate) 'a e fiema'u ke ma'u faka'ilonga fakaako 'a e pēseti 'e 80 'o e kau faiako tokamu'á kimu'a hano tu'utu'unia fakalao ke 100% 'i he kaha'u lōlōá. 'Oku makatu'unga 'eni 'i he tefito'i mo'oni 'oku 'oange 'e he ngaahi faka'ilonga fakafaiakó 'a e ngaahi 'ilo fakapalofesinale mo e ngaahi pōto'i ngāue te ne fakatupu ha ngaahi ola lelei ma'á e fānaú.

Ngaahi fiema'u lolotonga

'Oku lolotonga tu'utu'unia fakalao 'e he Pule'angá ke pēseti 'e 50 'a e kau faiako ma'u faka'ilonga fakaakó

'I he malumalu 'o e Education (Early Childhood Services) Regulations 2008 (Ngaahi Tu'utu'uni Fakalao Ki he Akó (Ngaahi Ako'anga Tokamu'á) 2008), kuo pau ke fakangāue'i pe ngāue'aki 'e he ngaahi ako'anga tokamu'á (early childhood centres) mo e ngaahi ako'anga tokamu'a 'oku tu'u 'i ha falemahakí (hospital-based services) 'a e pēseti 'e 50 'o e kau faiako kuo ma'u faka'ilonga fakaako (ECE qualified teachers).¹ 'Oku fua eni 'i hono fakatauhōa 'o e ngaahi fiema'u ki he tu'unga mā'ulalo taha 'i he tokolahi 'o e kakai lalahi ke 'i ai (minimum adult): ki he tokolahi 'o e fānaú pea mo e laiseni 'a e ako'anga tokamu'á ki he tokolahi tahá (laiseni kakato pe fakataimi) pe tokolahi 'o e fānaú kuo lēsisitá (laiseni fakaangaanga).

Hangē ko ení, kapau 'e 'i ai ha laiseni kakato 'a ha ako'anga tokamu'a 'aho kakato (all-day service) pea 'i ai mo ha laiseni ki he tokolahi taha ko e fānaú ta'u 2 mo lahi ange 'e toko 50, 'e fiema'u ki ai 'a e fakatauhōa ko ha kakai lalahi 'e toko nima 'a ia ko e tokosi'i taha ia 'e fiema'u ke nau 'i ai 'o fakatatau ki he tokolahi 'o e fānaú (1:10).² Koe'uhí 'oku fiema'u ke fika'i 'a e 50% meí he fika ko ení, 'e fiema'u ke fakangāue'i pe ngāue'aki 'e he ako'anga tokamu'á ha kau faiako ma'u faka'ilonga fakaako 'e toko tolu (ECE qualified teachers).

'Oku poupou'i 'e he Pule'angá ke ngāue'aki 'e he ako'anga tokamu'á 'a e pēseti 'e 80-100 'o e kau faiako ma'u faka'ilonga fakaako 'oku 'i ai 'enau tohi fakamo'oni ngāue lolotonga (current practising certificate)

'Oku poupou'i 'e he ECE Funding Handbook 'a e ngaahi ako'anga tokamu'á ke nau ngāue'aki 'a e tu'unga 'oku tokolahi ai 'a e kau faiako ma'u faka'ilonga fakaakó ke ne fakakakato 'a e fiema'u ki he fakatauhōa 'o e tu'unga mā'ulalo taha 'o e kakai lalahi kuo pau ke 'i ai, 'o fakatatau ki he tokolahi 'o e fānaú. Kuo pau ke ma'u 'e he kau faiako ko 'eni ha tohi fakamo'oni fakafaiako ECE pe fakafaiako lautohi pea 'i ai foki 'enau tohi fakamo'oni ngāue lolotonga meí he Kosilio Fakafaiakó (Teaching Council). 'E ma'u atu 'e he ngaahi ako'anga tokamu'á ha ngaahi tu'unga mā'olunga ange (higher rates) kapau te nau ngāue'aki 'a e pēseti 'e 80 pe kau faiako ma'u faka'ilonga fakaako tokolahi ange ke nau fakakakato ha ngaahi fiema'u fakatauhōa (ratios) 'i ha vaha'a taimi ko e māhina fakapa'anga 'e fā (four-month funding period).

'I he taimi 'oku fakahoko aí, 'oku 'uhinga 'eni 'e lava ke fetō'aki 'a e tu'unga 'e ngāue'aki 'e he ngaahi ako'anga tokamu'á 'i 'olunga mo lalo 'i he pēseti 'e 80 'i ha ngaahi taimi kehekehe lolotonga 'o ha vaha'a taimi māhina 'e fā pea nau kei 'atā atu pē ki ha ngaahi tu'unga fakapa'anga mā'olunga ange. Hangē ko 'eni, 'e lava ke 'atā atu ki ha ako'anga tokamu'a ha tu'unga fakapa'anga pēseti 'e 80-99 kapau te nau faka'aonga'i 'a e pēseti 'e 70 'o e kau faiako kuo ma'u faka'ilonga fakaakó ke kápui 'a e ngaahi fiema'u fakahōa mo e pēseti 'e 90 'i he hoko atú, koloa pē ke 'avalisi ki he pēseti 'e 80 'i ha vaha'a taimi fakapa'anga.

1 Ngaahi Tu'utu'uni Fakalao Ki he Akó (Ngaahi Ako'anga Tokamu'á) 2008, [reg 44\(3\) - Faailoga, vaeveega faatusatusa, ma faatulagana o le telé o se auauanga: lautele](#)

2 Ngaahi Tu'utu'uni Fakalao Ki he Akó (Ngaahi Ako'anga Tokamu'á) 2008, [tēpile \(sch\) 2 - Ngaahi tu'unga fakatauhōa 'o e kakai lalahi-ki he-fānaú \(tu'unga mā'ulalo tahá\)](#)

Ngaahi founa kehekehe ke fili mei ai 'i hono tu'utu'unia fakalao ke pēseti 'e 80% 'a e kau faiako ma'u faka'ilonga fakaako

'I he founa takitaha, 'oku mau fokotu'u atu ai ke fakangofua 'a hono lau 'a e kau faiako ako'anga tokamu'a (ECE) mo lautohi 'oku 'i ai 'enau faka'ilonga fakaako mo 'enau tohi fakamo'oni ngāue lolotonga ko ha kau faiako ma'u faka'ilonga fakaako 'i he 'ene fekau'aki mo e ngaahi taumu'a 'a e tu'utu'uni fakalao mo e fakapa'angá. 'E solova ai heni 'a e ni'ihiki 'o e ngaahi faikehekehe 'i he vaha'a 'o e ngaahi tu'utu'uni mo e ngaahi fiema'u ki he fakapa'angá. Neongo ení, 'e kei hokohoko atu pē 'a hono fakahoko kehekehe 'i 'o e Ngaahi Tu'utu'uni Fakalao mo e tu'utu'uni ki he fakapa'angá.

Founa ke Fili mei ai	Fakamatala Fakama'ala'ala
1. Pukepuke 'o ha pēseti mā'olunga 'o e kau faiako ako'anga tokamu'a ma'u faka'ilonga fakaako mo tohi fakamo'oni ngāue	<p>'Oku liliu 'i he fo'i founa fili ko 'ení 'a e tu'unga pēseti 'e 50 lolotonga 'i ha founa 'e ua.</p> <ul style="list-style-type: none">'E fiema'u ke fakangāue'i pe ngāue'aki 'e he ngaahi ako'anga tokamu'a 'a e kau faiako ma'u faka'ilonga fakaako ECE 'o fe'unga honau tokolahi mo e pēseti 'e 50.'E fiema'u ke fakalahi hono fakangāue'i pe ngāue'aki 'e he ngaahi ako'anga tokamu'a 'a e kau faiako ako'anga tokamu'a pe faiako lautohi ma'u faka'ilonga fakaako 'aki ha pēseti 'e 30. <p>'I hono fakahoko 'ení, 'e fiema'u ai 'a e ako'anga tokamu'a takitaha ke ne fakangāue'i pe ngāue'aki ha pēseti 'e 50 'o e kau faiako ako'anga tokamu'a 'osi ma'u faka'ilonga fakaako, pea fakalahi 'aki 'a e pēseti 'e 30 ko e kau faiako ako'anga tokamu'a mo e faiako lautohi ma'u faka'ilonga fakaako - 'i hono fua fakatauhoa ki he tokolahi taha kuo laiseni ki ai 'a e ako'anga tokamu'a (laiseni kakato) pe tokolahi 'o e lēsisitá (enrolments) (laiseni fakaangaangá). Hangē ko ení, 'e fiema'u ki ha ako'anga tokamu'a kuo laiseni ki ha fānau laka hake 'i he ta'u 2 'e toko 50 (fakatauhoa 1:10) ke ne fakangāue'i pe ngāue'aki ha kau faiako ma'u faka'ilonga fakaako 'e toko tolu ke a'usia 'a e tu'unga pēseti 'e 50, pea tānaki atu ki ai mo ha faiako ako'anga tokamu'a pe lautohi ma'u faka'ilonga fakaako 'e toko taha ke a'usia 'a e tu'unga pēseti 'e 80.</p>
2. Faatusatusa le Puleaina ma tulafono mo fesoasoani tupe	<p>'Oku fiema'u 'e he fo'i fili ko ení ke ngāue'aki 'a e pēseti 'e 80 'o e kau faiako ma'u faka'ilonga fakaako ke fakakakato 'a e fiema'u ki hono fakatauhoa 'o e tu'unga māulalo taha 'o e kakai lalahi kuo pau ke nau 'i ai 'o fakatata ki he tokolahi 'o e fānau 'i ha vaha'a taimi fakapa'anga ko e māhina 'e fā.</p>
3. Ko hono fakapapau'i 'oku 'i ai ma'u pē 'a e kau faiako ako'anga tokamu'a ma'u faka'ilonga fakaako mo tohi fakamo'oni ngāue	<p>'E fiema'u ki he ngaahi ako'anga tokamu'a ke nau fakangāue'i pe ngāue'aki ha kau faiako ma'u faka'ilonga fakaako fe'unga mo e pēseti 'e 80 (fua ki he ngaahi fiema'u fekau'aki mo e fakatauhoa - ratio requirements). Neongo ení, kuo pau ke fakakakato 'e he kau faiako pēseti 'e 50 'osi ma'u faka'ilonga fakaako 'a e ngaahi fiema'u ki he fakatauhoa 'o e kakai lalahi tokosi'i tahá ki he fānau 'i he taimi 'oku 'i ai ai 'a e fānau.</p> <p>Hangē ko 'ení, kapau na'e laiseni ha ako'anga tokamu'a ki ha fānau lahi hake 'i he ta'u 2 'e toko 50, 'e fiema'u ke nau fakangāue'i pe ngāue'aki ha kau faiako 'e toko nima (1:10). Kuo pau ki he toko fā 'o e kau ngāue ko 'ení ke nau hoko ko e kau faiako ma'u faka'ilonga fakaako ke fakakakato 'a e fiema'u ki he pēseti 'e 80. Kapau na'e 'i ai ha fānau 'e toko 50, 'e fiema'u 'e he ako'anga tokamu'a ha kau faiako ako'anga tokamu'a ma'u faka'ilonga fakaako 'e 'ikai toe si'isi'i hifo 'i he toko tolu ke nau fehokotaki mo e fānau ke fakakakato 'a e fiema'u ki he pēseti 'e 50.</p>

Ko e ngaahi fakafe'atungia 'okú ne ta'ofi 'a e ako'anga tokamu'a mei ha'ane a'usia 'a e pēseti 'e 80

Ko e ngaahi ako'anga tokamu'a 'oku nau lolotonga fakahoko ngāue 'i ha tu'unga 'oku 'i lalo 'i he pēseti 'e 80 'oku nau fa'a ngāue ai ki he ngaahi kulupu 'i he kakai 'o e fonua na'e 'ikai tokangaekina lelei 'e he sisitemi fakaako. 'Oku mau fakatokanga'i 'a e tu'unga mahu'inga 'o e ngaahi ako'anga tokamu'a ko ení pea fiema'u ai ke 'ilo'i 'a e ngaahi fakafe'atungia 'okú ne ta'ofi kinautolu mei he 'enau fakahoko ngāue 'i he pēseti 'e 80 mo e tokoni 'oku nau fiema'u.

Fakamālohi'i 'o e fiema'u ki he tokotaha kuo fakafatongia'i (person responsible) 'i ha ngaahi ako'anga tokamu'a 'oku tataki 'e ha faiako mo e ngaahi ako'anga tokamu'a 'oku tu'u 'i ha falemahaki

'i ha ngaahi ako'anga tokamu'a, 'oku ngāue fakahangatonu ai 'a e tokotaha kuo fakafatongia'i, pea taliui foki ki hono, ako'i faka'aho mo e tokangaekina, fakafiemālie'i mo hono tauhi 'o e mo'ui lelei mo e malu 'a e fānau.³ 'I he ngaahi ako'anga tokamu'a 'oku tu'u 'i ha falemahaki, ko e tefito'i fatongia ia 'o e tokotaha kuo fakafatongia'i ke ako'i 'a e fānau 'i he ako'angá, fakapapau'i 'oku tokanga'i 'a e fānau 'i he loki ako'angá (activity room), tokonia 'enau mo'ui lelei, malu mo e ha'ó mo honau tokangaekina foki.⁴

'I he fakatou'osi 'o e ongo fa'ahinga 'o e ako'anga tokamu'a, 'oku tokanga'i 'e he tokotaha kuo fakafatongia'i 'a e fānau mo ako'i foki a e kau ngāue⁵, pea kuo pau ke ne ma'u ha tohi fakamo'oni ako 'oku 'ilo'i mo ha tohi fakamo'oni ngāue 'oku lolotonga 'aonga.⁶

3 Ngaahi Tu'utu'uni Fakalao Ki he Akó (Ngaahi Ako'anga Tokamu'a) 2008, [tu'utu'uni \(reg\) 3 - Faka'uhingá](#) mo e [tu'utu'uni \(reg\) 44\(1\)\(d\)\(ii\) - Ngaahi tu'unga fakaako, ngaahi tu'unga ki he fakatauhoa \(ratios\), mo e tu'unga angamaheni ki he lahi 'o e ako'angá \(service-size standard\): anga maheni](#) - kuo pau ke 'i ai ha tokotaha kuo fakafatongia'i 'o 'ikai toe si'isi'i ange ai ke ne tokanga'i 'a e fānau 'e toko 50 kotoa pē 'oku nau 'i he ako'angá.

4 Ngaahi Tu'utu'uni Fakalao Ki he Akó (Ngaahi Ako'anga Tokamu'a) 2008, [tu'utu'uni \(reg\) 3 - Faka'uhingá](#)

5 Ngaahi Tu'utu'uni Fakalao Ki he Akó (Ngaahi Ako'anga Tokamu'a) 2008, [tu'utu'uni \(reg\) 44\(1\)\(d\) - Ngaahi tu'unga fakaako, ngaahi tu'unga ki he fakatauhoa, mo e tu'unga angamaheni ki he lahi 'o e ako'angá: anga maheni](#)

6 Ngaahi Tu'utu'uni Fakalao Ki he Akó (Ngaahi Ako'anga Tokamu'a) 2008, [tu'utu'uni \(reg\) 3 - Faka'uhingá](#) mo e [tēpile \(sch\) 1 - Ngaahi fiema'u ki he tu'unga fakaako](#) - Kuo pau ke ma'u 'e he tokotaha kuo fakafatongia'i 'i he ngaahi ako'anga tokamu'a 'oku takiekina 'e he faiako ha tohi fakamo'oni fakaako ki he faiako ako'anga tokamu'a pe ako lautohi. 'I he ngaahi ako'anga tokamu'a 'oku tu'u 'i ha falemahaki kuo pau ke nau ma'u ha tohi fakamo'oni fakaako ki he faiako ako'anga tokamu'a.

Ngaahi fokotu'u ke fakamālohia 'a e fiema'u ki he tokotaha kuo fakafatongia'i 'i he ngaahi ako'anga tokamu'á mo e ngaahi ako'anga 'oku tu'u 'i ha falemahakí

'Oku mau kumi fale'i ki ha ngaahi fokotu'u fakakaukau (proposals) 'e fā ke fakapapau'i 'oku hokohoko atu 'a e tu'unga mahino, taau mo e taumu'á mo hono malu'i 'o e ngaahi kaveinga ki he lelei taha ma'á e fānaú, 'i he fatongia 'o e tokotaha kuo fakafatongia'i 'i he ngaahi ako'anga tokamu'a 'oku takiekina 'e he faiakó mo e ngaahi ako'anga 'oku tu'u 'i ha falemahakí:

Fokotu'u	Fakamatala Fakama'ala'ala
1. Fiema'u atu 'a e ni'hi kuo fakafatongia'i ngaahi ako'anga tokamu'a 'oku takiekina 'e ha faiakó mo e ngaahi ako'anga 'oku tu'u 'i ha falemahakí ke ma'u ha'anau tohi fakamo'oni ngāue kakato 'oku lolotonga 'aonga (Fa'ahinga 'Uluaki pe Ua - Category One or Two)	'E fakapapau'i ai heni 'oku tokanga'i 'a e kau ngāue fakafaiakó 'e ha kau faiako taukei pea malava ai ke nofotaha 'a e kau faiako toki 'osi me'i he akó mo e ni'hi ne toki foki ma'i ki he ngāue fakafaiakó.
2. Fakamahino'i atu 'o e ngaahi fatongia 'o e tokotaha kuo fakafatongia'i, kau ai 'a e fiema'u ki he tokangaekiná (supervision) 'i he ako'anga tokamu'á	'E fakamahino'i heni 'a e fiema'u ki he tokotaha kuo fakafatongia'i ke ne: <ul style="list-style-type: none">Ako'i mo tokanga'i 'a e fānaú 'oku ma'u akó mo 'oatu ha fakahinohino ki he kau faiakó.Fakapapau'i 'oku 'ilo'i 'e he kau ngāue kotoa pē 'a e fa'unga silapa fakaako kuo kāsete'i mo e founa ke faka'aonga'i ai ia 'i he'enau faiakó.Fakapapau'i 'oku 'ilo'i 'a e ngaahi me'a 'e ala tu'u matu'utāmaki ki he mo'ui lelei mo e tu'unga 'o e malu mo e ngaahi sitepu totonu 'oku fakahoko ke fakalelei'i 'aki e ngaahi me'a fakatupu matu'utāmaki pe fakatu'utāmaki ko iá 'i he taimi 'oku ma'u ako ai 'a e fānaú.Tokanga'i 'o e fānaú 'oku ma'u akó mo e kau ngāue 'oku nau fakahoko 'a e akó mo e tauhi (tatau ai pē kapau 'oku nau 'i ha ngaahi feitu'u kehekehe).
3. Fiema'u ha ni'hi kuo fakafatongia'i 'i he ngaahi ako'anga tokamu'á ke ma'u ha'anau tohi fakamo'oni ako 'i he 'uluaki tokoni (first aid).	'E fakaivia 'e he ako ko eni ha ni'hi kuo fakafatongia'i ke nau fakahoko ha ngāue ki ha ngaahi me'a 'e hoko pea fakapapau'i ai mo hono tokangaekina 'a e mo'ui lelei mo e malu 'a e fānaú.
4. Fakamahino'i 'a e 'uhinga 'o e fatongia 'aki hono ako'i e fānaú mo e fiema'u ki he tokangaekiná 'i he ngaahi ako'anga 'oku tu'u 'i ha falemahakí.	'E fakamahino'i heni 'a e fiema'u ki he tokotaha kuo fakafatongia'i ke ne: <ul style="list-style-type: none">Fakahoko atu hono ako'i mo tokangaekina 'o e fānaú mo fakahinohino 'a e kau faiakó.Fakapapau'i 'oku 'ilo'i 'e he kau ngāue kotoa pē 'a e fa'unga silapa fakaako kuo kāsete'i mo e founa ke faka'aonga'i ai ia 'i he'enau faiakó.⁷Fakapapau'i 'oku 'ikai toe si'isi'i ange 'i ha tokotaha lahi 'e toko tahá 'e 'i ai mo e fānaú he taimi 'oku nau 'i he loki ako'angá (activity room) ai.⁸Tokangaekina 'a e fānaú mo e kau ngāue 'i he ako'anga tokamu'á, pea mo e kakai lalahi 'i he loki ako'angá ('o a'u ai pē ki he taimi 'oku 'i ha ngaahi feitu'u kehekehe ai 'a e fānaú mo e kau ngāue). 'Oku toe fakamahino'i foki 'e he fokotu'u ko 'eni 'e fiema'u ke fakapapau'i 'e he tokotaha kuo fakafatongia'i 'oku 'ikai ke toe si'isi'i ange 'i he toko tahá 'e 'i he loki ako'angá 'i he taimi kotoa pē 'e 'i ai 'a e fānaú. 'Oku toe mahino ange 'i heni 'a hono fakafaikehekehe 'i he fiema'u ki he tokangaekiná mo hono fakapapau'i 'oku 'i ai ha tokotaha lahi 'i he taimi kotoa pē 'oku 'i he loki ako'angá ai 'a e fānaú.

Auala e mafai ai ona faaali sou manatu

Ke ma'u ha tatau kakato 'o e pepa fakamatalá mo e saveá, kātaki 'o vakai ki he <https://conversation.education.govt.nz/conversations/early-learning-regulatory-review/>

Te ke toe lava foki 'o 'omai ha tohi fakaikiiki ange ki ho'o fakakaukau ki he Earlylearning.Regulatoryreview@education.govt.nz pe tu'asila fakapositi 'ōfisi ko 'eni:

Early Learning Regulatory Review
Ministry of Education
PO Box 1666
Wellington 6140

'Oku fiema'u ke ma'u mai 'e he Potungāue Akó 'a ho'o fakakaukau 'o 'oua 'e tōmui ange 'i he 'aho **13 'o 'Okatopa 2021.**

Kapau 'oku 'i ai ha'o fehu'i fekau'aki mo hano fakahū mai 'o ha fokotu'u fakakaukau, pe fiema'u ha fakamatala lahi ange, kātaki 'o 'imeili ki he Earlylearning.Regulatoryreview@education.govt.nz

7 'Oku kau ki he silapa ako angamaheni 'a e ngaahi tefito'i me'a mo e kavei fakangāue (strands) 'o e *Te Whāriki*. 'Oku palani 'a e Potungāue ke kāsete'i 'a e ngaahi taumu'a mo e ola fakaako 'o e *Te Whāriki* 'i he malumalu 'o e Palani Ngāue ki he Ako Tokamu'á.

8 'I he malumalu 'o e Health and Safety at Work Act (Lao ki he Mo'ui Lelei mo e Malu 'i he Ngāue'angá) 2015, 'oku 'i he kautaha fakahoko ngāue 'a e tefito'i fatongia ki hono tokanga'i 'o e tu'unga mo'ui lelei mo e malu 'a e kau ngāue mo e fānaú 'i he ngāue'angá. 'Oku fakamahino'i 'e he 'emau liliu 'oku fokotu'u atu 'oku 'i ai 'a e fatongia mahino 'o e tokotaha kuo fakafatongia'i, 'i hono fakapapau'i 'oku mo'ui lelei mo malu 'a e fānaú, ka 'oku 'ikai ko hono tefito'i fatongia ia ke solova 'a e ngaahi me'a kotoa pē 'e ala fakatupunga matu'utāmaki pe fakatu'utāmaki ki he mo'ui lelei mo e malú.